

Kulturdepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
14/838-6/DGI

Dato
26.08.2016

Høringsuttalelse fra Språkrådet til revisjon av forskrift om skrivemåten av stadnamn

Stedsnavn er en del av vår immaterielle kulturarv som har krav på vern blant annet gjennom UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven. Den beste formen for å verne stedsnavn og for å sikre at de skal føres videre, er at de brukes. Spesielt viktig er det at navna tas i bruk på skilt og kart i en skrivemåte som tjener formålet. Offisiell normering av stedsnavn er det viktigste lovfesta vernetiltaket vi har for å sikre stedsnavn som kulturminner. Vi er glade for at departementet innledningsvis i høringsnotatet stadfester at det er god oppslutning rundt dette virkemiddelet.

Opprinnelig var stedsnavnloven en lov som bare regulerte skrivemåten av stedsnavn. I 2006 kom også regler om navnsetting og navnevern inn i lovteksten. Det er naturlig at dette gjenspeiles også i forskrifta, både innholdsmessig og ved at forskrifta får nytt navn. Vi støtter at navnsetting blir integrert på en bedre måte i forskrifta gjennom framlegg til ny § 1 første ledd. Gjennom det store adresseringsprosjektet har de aller fleste kommuner vedtatt nye adressenavn. Vi registrerer at dette er saker som plukkes opp i lokalavisene og som lokalbefolkninga er opptatt av og har meninger om. Navn er en svært synlig del av språket, men som språklige uttrykk er de også utsatt for et sterkt press. Det å innarbeide gode navn kan være et kappløp med tida. Ofte blir prosjektnavn og andre tilfeldige navn tatt i bruk før det ansvarlige forvaltningsorganet har gjort navnevedtak. Seinere kan det være vanskelig å få gjennom navn som er kulturhistorisk og språklig tilfredsstillende. I høringsnotatet gjør departementet framlegg om å ta ut av forskrifta den særskilte veiledningsdelen som blant annet inneholder detaljerte språklige retningslinjer for skrivemåten av stedsnavn. Det går fram av notatet at Språkrådet har fått i oppdrag å gjennomgå disse språkreglene, og vi vil kommentere dette nærmere. Vi vil også kommentere departementets framlegg om å stryke § 14 i gjeldende forskrift, som regulerer organiseringa av navnekonsulenttjenesten.

Vi er kjent med at kvensk stedsnavntjeneste sender egen høringsuttalelse, og vi kommenterer derfor ikke spørsmål som særlig gjelder skriverreglene for kvensk, her.

Vi støtter de endringsforslaga vi ikke har kommentarer til.

Språkreglene i veiledninga

Skrivemåten av stedsnavn skal som hovedregel fastsettes med utgangspunkt i den nedarva lokale uttalen av navnet, men tilpasses norsk rettskriving og norske rettskrivingsprinsipper så langt det går.

Postadresse
Postboks 8107 Dep
NO-0032 OSLO

Besøksadresse
Observatoriegata 1 B
NO-0254 OSLO

Sentralbord
+47 22 54 19 50

E-post
post@sprakradet.no
Internett
www.sprakradet.no

Organisasjonsnummer
971 527 404

Når særlige grunner talar for det, kan man jf. § 3 i gjeldende forskrift likevel fravike rettskrivinga til fordel for en mer talemålsnær skrivemåte, dvs. såkalte regionale samleformer (i både lydverk og bøyingsverk) eller reine dialektformer. Så vel bokmålsrettskrivinga som nynorskrettskrivinga har mange valgfrie former, både i ordformer og i bøyingsverket. Språkreglene i veiledninga til forskrifta har til nå fungert som rettesnor for både Kartverket, navnekonsulenttjenesten og klageinstansen med tanke på hvilke former som tillates når skrivemåten av et stedsnavn skal fastsettes, og hvilken rettskrivingsform som skal velges når det er to eller flere alternativer. Språkreglene har til nå vært praktisert strengt, og det kan hevdes at språkreglene i veiledninga favoriserer enkelte målmerker/dialektområder. Offentlig normering av stedsnavn bygger på til dels motstridende prinsipper som stedsnavnloven søker å balansere. Språkrådet mener disse hensyna kan ivaretas enda bedre ved en revisjon av de språklige reglene i veiledninga.

Språkrådet ønsker fortsatt at vi skal ha klare retningslinjer for skrivemåten av stedsnavn, blant annet for å håndheve reglene i § 3 i forskrifta.

Vi grunngir dette slik:

- Den praktiske funksjonen som stedsnavna har, gjør at man bør holde seg til visse hovedtyper både i valg av ordformer og i bøyingsverket. Det bør f.eks. være et mål at et navneledd skrives likt innafor en kommune eller et dialektområde.
- Jo mindre autoritativt og utydelig et regelverk er, dess mer krevende blir det å forvalte i alle ledd. Dette gjelder for navnekonsulenttjenesten og vedtaksorganet så vel som for klageinstansen. Alle instanser i en navnesak har et felles ansvar for at stedsnavna forvaltes godt og presist – og uten at saksbehandlingstida er for lang. Dette talar for tydelige retningslinjer for skrivemåten av stedsnavn framfor regler som åpner for større skjønnsutøvelse.

Språkrådet ønsker likevel å gå gjennom disse reglene med tanke på å åpne for en del flere regionale og dialektale skrivemåter av stedsnavn, samt bygge ut med en liste over skrivemåten av navneledd som avviker fra rettskrivinga, men som det er tradisjon for å bruke i et gitt område. Vi tror at en slik liste vil være til avgjørende hjelp i praktiseringa av loven. Vi er godt i gang med arbeidet med reviderte skriveregler, og vi har også satt i gang arbeidet med lista over navneledd. Det er relativt få personer i landet som sitter med kunnskap om hvilke regionale samleformer som er i bruk i stedsnavn i ulike deler av landet. Vi står nå overfor et generasjonsskifte blant stedsnavnkonsulentene, og en slik samordning er derfor viktigere enn noen gang.

Ordlyden både i nåværende § 3 og i det nye framlegget har et todelt hierarki mellom rettskrivingsform «som hovudregel» og regionale samleformer eller reine dialektformer «når særlege grunnar talar for det». I praksis har regionale samleformer for de målmerkene som er nevnt i språkreglene, hatt tilnærma samme status som rettskrivingsformer. Dette gjelder for eksempel jamvektsformer og bruken av *b*, *d* og *g* i områder der ord med *p*, *t* og *k* uttales med *b*, *d* og *g*. Derimot har «reine dialektformer» i mindre grad vært tatt i bruk. Språkrådet har kommet til at denne praksisen, som også samsvarer med ønsker i ulike kommuner om å ta i bruk regionale former, bør uttrykkes slik at det ikke kan tolkes som at regionale samleformer bare unntaksvis kan brukes. Vi ønsker derfor en ordlyd som knytter «særlege grunnar» bare til «reine dialektformer», mens «regionale samleformer» etter vårt syn bør få en høyere status også i forskrifta. Vi foreslår derfor en ordlyd som dette til § 3:

«Ved fastsetjing av skrivemåten skal ein som hovudregel velje den rettskrivingsforma eller den regionale samleforma som passar best med den nedervde lokale uttalen. Det kan likevel veljast reine dialektformer når særlege grunnar talar for det.»

Navnekonsulenttjenesten

Vi støtter forslaget om å stryke § 14 i forskrifta, slik at organiseringa av stedsnavnkonsulenttjenesten ikke er regulert gjennom forskrift. Stedsnavntjenestene for norske og kvenske navn fungerer i dag som fem faglige enheter. Språkrådet har ansvar for å følge opp både konsulentsekretærer og navnekonsulenter administrativt, og sekretærene er tilsatt i Språkrådet. Denne modellen er det ofte vanskelig å kommunisere til offentligheten. Vi vil be departementet vurdere å legge hele det faglige ansvaret for tilrådingene etter stedsnavnloven til Språkrådet. Vi vil da kunne sikre god koordinering, kompetanseoverføring og mer enhetlig rådgivingspraksis for de ulike områdene. Vi vil også i navnesaker arbeide etter våre generelle kommunikasjonsmål om å vinne tillit hos publikum og få offentligheten til å oppleve Språkrådets arbeid som nyttig, etterrettelig og synlig.

Navn på flere språk

Språkrådet ser i utgangspunktet positivt på en endring som medfører at kommunen fastsetter rekkefølgen av navn i flerspråklige områder, så framtidig dette kan føre til at flere kommuner tar i bruk navn på flere språk. Vi vil likevel be Kulturdepartementet legge særlig vekt på hva Sametinget, kvensk stedsnavntjeneste og andre samiske og kvenske institusjoner uttaler om dette spørsmålet.

Oversettelse av stedsnavnloven og stedsnavnforskrifta til samisk og kvensk

§ 3-2 første ledd i *lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold* (sameloven) sier følgende: «Lover og forskrifter av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkning, skal oversettes til samisk.» Slik vi ser det, vil både stedsnavnloven og stedsnavnforskrifta være av særlig interesse for den samiske befolkninga, slik at de skal oversettes til samisk.

Vi mener dessuten at stedsnavnloven og stedsnavnforskrifta bør oversettes til kvensk. Arbeidet med stedsnavn er svært viktig for både dokumentasjonen og synliggjøringa av kvensk, og en oversettelse av dette regelverket vil være et avgjørende bidrag til å styrke dette arbeidet ytterligere.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Endringer i språkreglene kan føre til at flere saker gjenåpnes. Dersom en skrivemåte er fastsatt etter tidligere retningslinjer, er det imidlertid ikke behov for å vurdere skrivemåten på nytt med mindre noen av partene som er nevnt i § 5 første ledd i lovteksten, gjenåpner saka, jf. § 7 «om gjenopning». Mange av sakene vil kunne gjenåpnes og vedtas som samlevedtak, f.eks. innafor en kommune.

Å utarbeide en liste over regionale samleformer vil kreve arbeid, men en slik oversikt vil bli et svært viktig verktøy for saksbehandlere, særlig i kommunene. Det vil også være et viktig bidrag til å korte ned saksbehandlninga og til å sikre kompetanseoverføring både hos navnekonsulenttjenesten og i Kartverket.

Avslutning

Vi tror at en revidering av språklige retningslinjer, eventuelt sammen med en vurdering av større samordning av stedsnavntjenesten, vil føre til en praktisering av regelverket som vil framstå som likere, mer rettferdig og mer forutsigbar for innbyggerne. Fastsetting av skrivemåten av navn krever likevel kunnskap om stedsnavn, språkhistorie og dialekt. Det vil derfor fortsett være viktig med faglige tilrådingar og offentlig vedtaksmyndighet.

Vennlig hilsen

Åse Wetås
direktør

Daniel Gusfre Ims
seksjonssjef

Brevet er elektronisk godkjent og sendes uten underskrifter.

Mottakere:

Kulturdepartementet

Postboks 8030 Dep 0030

OSLO